

Inquiry into the origin and development of music, songs, instruments, dances and pantomimes of savage races. By Richard Wallaschek. London: Longmans, Green et Co. 1893. Pp. XI. 326. Ismertető szerint kiváló mű, mely a rhythmusnak fontosságát a zene eredetében és fejlődésében kellően kiemeli. 2. The Process of Argument. A Contribution to Logic. By Alfred Sidgwick. London: A. et C. Black, 1893. Pp. 235. Ismertető szerint szintén jeles mű. — r—ó.

* * *

«Archives d'anthropologie criminelle, de criminologie et de psychologie normale et pathologique.» 1893. szept. 15.

Az «Athenaeum» múlt évi folyama utolsó számában megkezdettük Gauckler criminologiai fejtegetéseinek ismertetését; most utólag bár, be kell fejeznünk azt az «Archives» folytatólagos közleményének rövid reproducálásával. Kiemeltük e tanulmány nagy horderejét és uttörő irányát abban, hogy szerző az eddigi irányoktól eltérőleg, ebben nemcsak a büntettet, hanem a büntetést is, mint a társadalmi együttthatók közös és a büntett által földözött visszahatások folytán előállt eredményét tárgyalja. E visszahatások rendszerében az előző czikk az utilitarius, vagyis tisztán hasznossági visszahatásokkal foglalkozott, melyek közé szerző a büntett elleni óvó rendszabályokat, a javító nevelést s az utánczó elrettentését sorozta; míg most az inkább érzelmi és erkölcsi forrásokból eredő visszahatásokra fordítja figyelmét s ezek között legelső helyen az *idazságérzetet* veszi bonczolás alá.

Ezt az igazságérzetet Gauckler minden büntettesnél kisebb-nagyobb mértékben feltalálja, legalább azoknál, kik megőrizték még őszinteségöket. Erre nézve idézi egy újabb francia sensatiós bűnpör hőse, Anastay nyilatkozatát, ki ezeket mondta volt: «Rajt kaptak, megfizetek». Majdnem ugyanezen szavakkal nyugtatta meg lelkiismeretét egy más nagy bűnös is, Meunier, mikor így szólt: «Úgy halok meg, mint egy ember, a ki megfizeti adóságát».

A jogérzet követelménye a büntetésben, hogy a büntett által okozott rossz szükségkép vonja maga után a büntetés által okozandó rosszat. Csakhogy a közvélemény ezt a követelményt két föltételnek rendeli alá: követeli ugyanis első sorban a bűnösöset, s a bűnösség okvetlen föltételezi a beszámíthatóságot.

A beszámíthatóság nem elegendő a bűnösséghez. Egy cselekmény elkövetése tudniillik nem von maga után büntetést, ha a cselekmény csupán a törvény materialis áthágásában áll. Kell, hogy erkölcsi fogyatkozást is mutasson. Egy megtámadott egyén gyilkosságot követ el, ha támadóját megöli; megsérti a törvényt, de azért mégsem bűnös és nem érdemel büntetést, mert tette nem ellenkezik az általános igazságérzettel.

Viszont a bűnösség föltételezi a beszámíthatóságot, a mi Gauckler szerint nem akarja azt jelenteni, hogy a beszámíthatóság szabadakarat nélkül nem létezik. Szerinte a szabadakarat bölcselmi és közönséges meghatározása közt különbség van. Midőn szabadakaratról szólnunk, egyszerűen azt a szabadságot értjük, hogy választhatunk különböző módok közt s ez a szabadságunk nem tagadható. Beszámíthatóság alatt tehát csak azt vizsgáljuk, hogy megvan-e az elhatározásnak ez a szabadsága az egyén birtokában?

A kérdés beható vizsgálata után Gauckler azt a meggyőződést kockáztatja, hogy az igazságérzet a büntetőjog terén, idővel lényeges természetében módosulhat és jöhet oly idő, midőn nem fogják kivánni, hogy a büntetés szükségképen rosszból álljon.

E nézete támogatására végig pillant a büntetés intézményének történeti kifejlődésén, melyet Ihering mély belátású szavaival jellemez: «A büntetés története állandó törlés» — az értelemnek folytonos diadala a nyers ösztön felett; hosszú századok törekvéseinek lassú munkája. Ma a büntetés alkalmazásának tere mind összébb-összébb szorul; sok jogellenes cselekmény a büntetőjog teréről a magánjog terére játszik át és csupán kártalanításnak enged helyet. A bűnösség és beszámíthatóság fogalma mind nagyobb fontosságra emelkedik s befolyásuk csökkenti a büntetés mértékét. Ugyanezen átalakulás nyomán halad a részvét és emberiség érzelmeinek térfoglalása a gyűlölet érzelme rovására. S ezt tükrözötteti vissza modern bűnvádi eljárásunk is.

Mert mit tesz ugyanis a közvád? Sajnálkozik az áldozaton, igyekszik fölébreszteni a részvétet iránta s ezzel a bosszú és megtorlás ösztöneit vinni harcza. Sőt nem is habozik nyíltan appellálni az érzelmekre. Beszél a közmegtorlásról, a társadalom bosszújáról s iparkodik a lehető legjobban befeketíteni a vádlottat, s valódi szörnnyetegnek festeni le. Ellenben a védő szerepe

egészen megfordított. Feladata gáncsolni az áldozatot, hogy megfoszsa őt az érdekességtől, elfordítsa iránta a részvétet s így a boszú érzetét is. A rokonszenvet védenoze javára igyekszik fordítani. Így küzdenek az ellenkező érzelmek az egész vonalon egy bűnper lefolyásában.

Most átmegey Gauckler az érzelmek és ösztönök természetének közelebbi vizsgálatára, s foglalkozik mindenekelőtt a részvéttel. Ennek növekvő befolyását a legislatióra abban látja, hogy a büntető törvényhozás e században lényeges módosulásokon ment keresztül, melyek mind a büntetés enyhítésére vezettek. Érdekes vizsgálni e szempontból, mily változásokon ment át az előkészületi munkálatok folyamán a Bérenger-törvény, mely eredeti formájában csupán utilitarius tekintetektől volt inspirálva; arról volt szó t. i., hogy kikerültessek a börtönbüntetést azokkal, a kiket csak jobban elrontana, s másfelől fokozzák a törvény szigorát a szokásszerű büntetéssel szemben. És mi lett a törvény ez utóbbi részéből? Teljesen elejtették, mert nem tudták elszánni magukat arra, hogy elvegyék a bírák azon jogát, hogy az elnézést a végletekig vihessék.

Ez az átalakulása a társadalmi felfogásnak bizonyos határig a statisztikában is észlelhető. Constatálható például a gyermekgyilkosságok eseteiben a fölmentések növekvő száma oly alkalmaknál, hol az összetalálkozó körülmények képesek az esküdteket megindítani. És Gauckler arról is biztosít, hogy Franciaországban évente sok büntettes kerüli ki a relegatiót, daczára a törvény imperatív jellegének. A relegatióról szóló törvény kihirdetését követő három év alatt a három hónapra vagy azon alóli időre szóló börtönbüntetések, tehát a relegatiót maga után nem vonó büntetések száma 5⁰/₀-kal emelkedett; holott az előző öt év alatt az emelkedés csak 2⁰/₀ volt.

Áttérve a büntettes gyűlölete érzésére, szerző kétségtelennek tartja, hogy a társadalom a tagjai közötti sympathiánál fogva osztja az áldozat boszúérzetét is. Ez a visszahatás részint abban nyilvánul, hogy a tömeg maga szolgáltat igazságot, habár ez ritka eset a civilizált társadalmakban, hol a szervezett hatalom mellett a tömeg érzelmei alig nyerhetnek közvetlen kielégítést; de gyakori az Egyesült-Államokban, az úgynevezett lyncheléseknél, a milyen Desjardins kimutatása szerint 1884-től 1889-ig 975 fordult elő, azaz évenként átlag 162. Ezek nem igazságszolgáltató

cselekmények, daczára, hogy néha oly látszattal veszik körül magukat, nem is egyszerű védelmi rendszabályok, mert legtöbbször már letartóztatott egyének az áldozatai, de mindenkéfféltt a boszú művei, mint ezt a kínzások kegyetlensége sokszor tanúsítja, mikor például a népharag körülveszi halálkiáltások közt az elítéltet, vagy meg akarja elevenen nyúzni a fölmentetteket. Ilyen incidensekből támadtak a cincinnati-i vérengzések 1882-ben s a francia Antillákon előfordultak 1891-ben.

Ugyanez a jelentősége van annak is, Gauckler szerint, mikor a társadalom utólag teszi magáévá és szentesíti a jogos boszú vagy megtorlás tényét; tegyük fel: a midőn az esküdtszék fölmenti a felesége kedvesét megölt férjet, a bántalmazott becsületét megtorló férfit, a csábítóját vitriollal leöntő leányt. Ámbár szerintünk itt a jeles theorista nem egészen helyes nyomokon jár, mert ily esetekben a fölmentő ítélet nem a boszú jogosságából, hanem a szenvedély felháborodásának enyhítő körülményéből meríti jogcímét.

Érdekesen világitja meg végül Gauckler a félelem szerepét is a társadalom ítélkezésénél. A biztonságaért való rettegés ragadja a büntető társadalmat a legtöbb végre. Így büntetik némely normandiai esküdtszékek különös szigorral a nyulak lopását, ennek könnyűsége és gyakorisága miatt. Így születnek ismétlődő bűncselekmények folytán a rendkívüli szigorúságú verdictek, mint a hogy általában a francia legislatio a recidivisták részéről fenyegető veszély ellen egyszerre a relegatio radicalis orvosszerűhez folyamodott.

Szemlélődései végén arra céloz Gauckler, hogy az új eszmék egyenesen azt követelik, hogy a társadalom maga kényszerítse a delinquent a cselekménye által okozott sérelem jóvátételére, és ne hagyja egyedül az áldozatokra annak rendes polgári úton való keresését. Meg kell fosztani a bűnös cselekményt minden csábjától, elvéve a bűnös minden reményét, hogy tettéből valami hasznot húzhatna. Kétségkívül — mondja — az áldozat kárpótlására szentelendő munka hosszú éveinek kilátása fontos elriasztó eszközül fogna szolgálhatni, s ha ez eszmék tért foglalnak a társadalomban, elég visszaható erőt fognak kifejteni, hogy a törvényhozást a büntetések módosítására kényszerítsék.

Ottolenghi és *Carrara* egy következő cikkben a törvényeszi orvostan és pszichiatria szempontjából foglalkoznak egy új

jelenséggel, mely a két első lábujj nagyobb mozgathatóságában áll a büntetteseknél, epileptikusoknál és prostituáltaknál. Szokás folytán a láb a mozgathatóság igen nagy fokára képes fejlődni, mint azt Hans Virchow kimutatta a japáni kötél-tánczosoknál, Haeckel a khinai evezősöknél, a bengáliai takácsoknál és általában minden feketénél, kik az evezőt lábukkal fogják meg. Isidore Geoffroy Saint-Hilaire is számos példával mutatta ki, hogy az ember lába becses segédeszközzé válhatik. Broca közzétette egy Ledgewood nevű sajkáson tapasztalt észrevételeit, ki bár kezek nélkül született s csak egy lába volt, ez egy lábbal mindazt el tudta végezni, a mit mások kezeikkel végeznek. A szerzők is ismertek egy egyént Turinban, kinek karja nem lévén, lábait épp úgy tudta használni, mint kezeit. Azonfelül ugyanők kutatásaik folyamán valóságos prehensilitását tapasztalták a lábuk bűnös egyénekénél, kiknél a lábujjak közti távolság jelentékeny volt. Különösen egyikök, ki a foglalkozási nemek szemmel tartásával gyűjtötte adatait, több esetben észlelte a turini börtönben különböző foglalkozású egyénekénél az első és második lábujj távolságát. Nem minden alap nélkül tartják tehát az anthropologusok ezt a jelenséget a fajbeli inferioritás jegyének.

Úgy normalis, mint degenerált egyénekénél tett különböző észbevetések után Ottolenghi és Carrara is constatálják, hogy:

1. az első és második lábujj közötti szokatlan (8 milliméternyi és azon felüli) távolság nem a lábaikkal dolgozó munkások különös tulajdonsága;

2. nem is azoknak közös tulajdonsága, kik szokva vannak mezítláb járni; a mezítlábjárás legfeljebb túlozhatja a tünetet, de nem okozza azt;

3. ellenben határozottan atavikus tulajdonság, mely gyakoribb ugyan a nőnél, mint a férfinál, de leggyakoribb a degeneráltaknál s különösen idiotáknál, büntetteseknél, epileptikusoknál és prostituáltaknál, — s ebből a szempontból a törvényszéki pszichiatriára és orvostanra nézve jelentékeny fontosságú.

E fősorolt főbb czikkek után a törvényszéki orvostani rovatban *Berard* egy 13 éves gyilkos leány esetét tárgyalja, ki vele egykorú társnőjét elcsalva, nehány sou-jáért a folyóba lökte és a víz alá fulasztotta; *Gouzer* pedig a büntett szó értelmét taglalja a kritikai rovatban Hamon definitiójával szemben s kijelenti, hogy a büntett nem cselekmény, mint a hogy Hamon

értelmezi, hanem egy cselekményre alkalmazott minősítés. Maguknak a cselekményeknek önmagukban sem aesthetikai, sem erkölcsi, sem másnemű értékök nincs. Ehhez képest a büntett szó értelmét is csak a dolgok tulajdonságai, a subjectiv szempontok és objectiv körülmények tekintetbevételével véli megállapíthatónak.

—n—r.

* * *

«*Revue philosophique de la France et de l'étrangère.*
Février 1894.»

Pierre Janet «Histoire d'une idée fixe» czím alatt vázolja egy rögeszme egész kórképét, a mint ő előtte lefolyt, s phasisaiban a lélektani tudomány sok homályos kérdésére világot vetet. Egy negyven éves nő képezi vizsgálódásainak tárgyát, kit Justine név alatt mutat be, s kit ezelőtt három évvel kezelt. A nő, kit férje 1890. év októberében vezetett a Salpetrière kórházba, a következő tüneteket mutatta: Nagy és erős, tömött fekete hajjal, tágra nyitott sötét szemekkel, vonásai nem volnának kellemetlenek, ha folytonos fintorok nem torzítanák. Arcza hol halálsápadt, hol piros foltokban ég, kezei reszketők, lépése bizonytalan. Mihelyt meg akarják vizsgálni, kezeibe temeti arczát és zokogásban tör ki: «Óh milyen borzasztó így élni! félek, félek!» — «Mitől fél?» — «*A cholérától!*» Ebben a szóban van kifejezve rögeszméje, a cholérától való félelme.

A patiens halálfélelmét, mint Janet kifejti, kétségkívül anyja foglalkozása idézte elő, a ki betegápolónó volt, s gyakran voit kénytelen halottakat temetni, sőt néha leányával is segítetett magának. Tizenkét éves korában Justine-re igen mély benyomást tett két choleras hulla látása. Elgondolkozva ment haza, s habár semmiről sem panaszkodott, nem kerülhette ki, hogy éveken át igen sokszor ne gondoljon a cholera áldozataira.

Következő évben beteges gondolkodásának új tápot adott egy kiállt könnyű typhus, s talán egy dohánygyárban végzett fáradságos és kevésbé hygienikus munka is. Justinet naponta többször is hideg izzadság verte ki s reszketegség fogta el, mit a cholera gondolatának lehetett tulajdonítani. Nemsokára férjhez ment egy derék munkáshoz, ki őszintén ragaszkodott hozzá, s ebben a helyzetében sötét tépelődései eleinte háttérbe szorultak, de nemsokára más rögeszméknek engedtek helyet.